

P R E J E L I S M O

Gregor Fras

TUDI TI, SIN BRUT?!

Gospod Ciril ZLOBEC!

Najiskreneje upam, da vas nisem užalil s tem esejem. Da bi razumeli moje opravičilo, vam moram povedati, da jih bom čez dva meseca dopolnil osemnajst. Rad se ukvarjam s pisanjem in veliko tudi berem. Pišem od poezije pa mimo esejev vse tja do prvih poskusov proze.

Ker je vsak začetek težak, še posebej za mladega pesnika ali pisatelja, bi vas prosil, da razmislite o njegovi vrednosti in če se vam zdi, da ob mislih vseh drugih, že priznanih pisateljev, manjka tudi moja misel, bi bil presrečen, če bi bil ta esejček kadarkoli kje objavljen...

*S spoštovanjem:
Gregor FRAS*

Moram vam reči: vsa čast! Ko sem bral vaše eseje (-čke) na zastavljeno vprašanje gospoda Cirila Zlobca: Koliko nas jezik še določuje kot narod, so se v meni začele dogajati nekakšne čudne (kemijske?) reakcije.

Najprej sem se začel izdatno potiti, nato se mi je začel kar počeno megliti vid, nazadnje pa sem pohitel v dnevno sobo, kjer imam spravljene rumene listke (beri potrdilo o državljanstvu), v katerem mi gospod Bavčar potrjuje, da sem Slovenec. Oddahnil sem si, ko sem spoznal, da mi je dal Bavčar to potrdilo na osnovi mesta rojstev mojih prednikov (vse tja do petega kolena) in navsezadnje še na mesto kraja mojega rojstva.

Če bi mi moral izdati potrdilo na podlagi mojega poznavanja slovenskega jezika, bi najbrž pogorel. Naj mi napiše, da sem Slovenec? Nikakor! Hrvat, morda? Tudi ne. Srb? Prav tako ne. Italijan? Ne. Američan, potlej? Tudi ne.

Pa dovolj z naštevanjem. Potemtakem me za svojega državljana ne bi priznala prav nobena država ali vsaj državnica na tem našem planetu.

Od kod mi ta grozen manjvrednostni kompleks? Hja, prebral sem namreč knjigo ali knjižico, kakor želite, s pomenljivim (a vsaj slovenskim) naslovom: *Sodobnost*, katere urednik je gospod Ciril Zlobec. Preden sem začel brati to knjižico, sem bil mnenja, da dokaj normalno, če ne že malo nadpovprečno berem, pišem in govorim slovenski jezik. A ko sem začel brati vse te odgovore slovenskega »jezikovnega« vrha, njene smetane, fino zbrušenega diamanta, sem vse bolj začel premišljevat, ali naj odvržem vse pesmi, vsa druga dela, ki sem jih ustvaril.

Dno je prebil še posebej esej (-ček) gospoda Denisa Poniža, z naslovom: *Jezik naš vsakdanji ali be cool baby!* (čemur bi mi, mladi, rekli: *okuliraj se, punči...*), v katerem udriha tako po izobraženstvu, kot po nas, navadnih ljudeh.

Pravi: »Če kdo nori zaradi ‚angleščine‘, ‚angleških‘ (najpriljubljenejši končnici te spakedranščine sta -ing in -y) napisov, reklam, proizvodov itd., je to čisto sprenevedanje. Ali lahko od populacije, kjer grozljivo visok odstotek konča (ali pa še ne) samo osemletno obvezno šolanje, zahtevamo, da ima razvit občutek za jezik? Kje, zaboga, pa naj ga dobijo, kdo, zaboga, pa naj jim ga posreduje, vcepi, približa?«

Hudičevo čudno vprašanje, gospod Poniž, vsaj za pisatelja. Ali pa sem se jaz ta dolga leta motil o poslanstvu pisateljev?! Tukaj torej nameče gospod Poniž nekaj (kot) retoričnih vprašanj, za katere pa menim, da ne bi smela ostati ravno brez odgovora, kljub njihovemu retoričnemu videzu.

Vem, da smo Slovenci popolnoma nerazgledan narod in da nas je res le malo tistih, ki se dokopljemo do srednje šole, da je še manj tistih, ki vidijo prag kakršnekoli višje ali visoke šole, da je število blizu nič tistih, ki mimo tega praga odidejo z diplomom ter da so različni magistri ter doktorji zgolj izjema, ki le potrjuje pravilo. In če potem to, že tako majhno število zredčimo na tiste, ki se s slovenskim jezikom intenzivno ne ukvarjajo, ostane v Sloveniji le še skoraj nevidna peščica »pravih« Slovencev, ki pa so najbrž vsi zajeti v tej tanki knjižici.

Vendar, ko iščete krivce v geslu: Evropa zdaj!, ko jih najdete v slabem šolskem sistemu in v profesorjih (primer: kaj moramo storiti, če na elitnih – ljubljanskih srednjih šolah, gimnazijah, poučujejo ljudje, ki naredijo v vsakem izgovorjenem stavku vsaj eno grobo skladdenjsko ali pomenoslovsko napako?), nikoli in nikdar ne pomislite, da glavni krivci morda prihajajo prav iz vaših krogov.

Tu mislim na vas, gospod Poniž, ko v vašem besedilu niste mogli brez: *The rest is silence, bi dejal Hamlet* in na vse druge avtorje, ki so uporabili od francoskih pa do latinskih (sicer dva najpriljubljenejša jezika naših književnikov) izrazov ali citatov.

Ob tem se spomnim neke svoje mladostniške želje (sicer sem mlad še sedaj), ko sem želel ustvariti svoj šolski časopis, revijo, ali kar koli bi že bila. Odšel sem v mestno knjižnico in si sposodil slovensko – latinski slovar, ker sem želel, da bi se moj časopis kital z latinskimi naslovom. Našel sem nek *hudo učen latinski izraz*, ki se je glasil: *Lingua mensque libera*, kar bi po naše pomenilo – svoboda mišljenja. A k vragu z našo slovenščino, sem razmišljal takrat. In menim, da je tako šel v mestno knjižnico naš marsikateri novepečeni podjetnik in od tam izbezal kakšen pomenljiv izraz in tako se sedaj po Sloveniji prodaja solata, paradižnik, čebula, regrat in podobna zelenjava v trgovinah, kot so: Dairy Queen; Sweet, sweet way, Commerce ipd.

A kar želim tukaj povedati, je predvsem to, zakaj sem takrat tako vroče želel uporabiti tisti grozno učeno zveneči naslov: *Lingua mensque libera*, namesto lepo po domače: svoboda mišljenja.

Na to vprašanje mi bo odgovorjeno preprosto tako, ko se bom vprašal, zakaj gospod Poniž ni mogel zapisati: »Drugo je tišina,« je rekel Hamlet. Meni osebno se zdi ta misel prav tako lepa kot prej v angleščini. Vendar, ta je bila vsaj v angleščini in sem jo sam lahko prevedel brez kakšnih večjih problemov, a kaj, ko ne znam prevesti marsikaterega latinskega, nemškega, francoskega, kitajskega, grškega in še kakšnega izraza.

Pa tudi, če se je hotel gospod Poniž tu sedaj le pošaliti in je napisal to zgolj zaradi tega, da bi pokazal, kako neumno zna takšen izraz med lepimi slovenskimi vrsticami zveneti, veva on in jaz, da takšnih osladno zvenceh, hudo znanstvenih,

začarajoče neznanih in še kakšnih tujk v naši književnosti ne manjka. S takšno uporabo (beri nametavanjem) tujk ne narediš popolnoma nič drugega, kot da prikriješ bistvo stavka in se strahopetno skriješ za kakšno neprebajno tujko.

Gospod Jože Pogačnik, se res povedi ne da tvoriti drugače kot vaše: »Na eni strani sta bila konservativna lingvistična znanost in arhaična lenoba tistih, ki naj bi novo znanje pretočili v šolsko prakso, kar bi lahko ogrozilo nereflektirano uživanje v miru tradicije.«?

Mar se vam res ne zdi, da bi poved dobila lepšo (morda sicer nekoliko daljšo) obliko in da ne bi izgubila bistva, če bi vse skupaj »prevedli« v občji javnosti razumljivo poved?

Ni to želja vseh pisateljev; namreč ta, da bi jih bralo (in razumelo) čim več ljudi? Ali ni že iz ekonomske plati dobro, če te razume, bere in tako tudi kupuje čim več ljudi? Vedno me zaboli srce, ko ob kakšni dobri knjigi na koncu preberem – natisnjenih petsto izvodov. Kakšno uboštvo! Kakšna sramota!

Mar se vam res ne zdi, da bomo ta problem bolje rešili, če nas bodo brali vsi Slovenci (ali vsaj večina) in bomo potem skupaj nastopili proti takšnemu samopotujčevanju.

Kajti res je, da nas v tisočih in nas tudi v milijonih letih ne bi mogel potujčiti niti en sam narod na tem svetu. Vendar, ali ste res prepričani, da potujčiti ne moremo sami sebe? Mar ne delamo ravno na tem zadnja leta?

Nekaj podobnega trdi tudi Saša Vuga v svojem eseju: *Lermontov: Preziral jezik, običaje*. Vendar tudi on ni mogel brez tega, da ne bi bil navedel originalno ime nekega prevoda. Seveda, grozljivo učeno je, če lahko ob *I VENETI, progenitori dell'uomo europeo*, napišeš zvezdico ali kakršnokoli drugo oznako, ki jo lahko potem najdeš pod besedilom kot razlago. Ne bom zopet začel: mar res ne bi bilo bolje, če bi...

Ali pa naslednji primer. Berem Freudovo knjigo: *Dve analizi*. Na neki strani pove svoje prepričanje, »da je seksualnost ključ za problem psihonevroz in nevroz«. Pravi, da še vedno pričakuje kakšno raziskavo, ki bo ovrgla ali omejila njegovo načelo.

In potem teža celotnega odstavka pade na zadnji stavek. Citiram: »Kar sem doslej slišal zoper njega (njegova načela), so bili le izrazi osebnega nezadovoljstva ali nejevere, za katere zadostuje, če jim nasproti postavim Charcotov izrek: *Ça n'empêche pas d' exister*.«

Prekleta, si rečem, sedaj pa ne bom razumel bistvo tega odstavka. Vendar, ko vidim, da je za stavkom številka 103, kar pomeni, da je pod besedilom obrazložitev tega stavka, se mi odvali kamen od srca.

Hitro s pogledom zdrsimo pod besedilo in začnem hlastno brati... Citiram: 104/ Eden od Freudovih najbolj priljubljenih citatov, ki pa se v celoti glasi takole: *Le theorie c' est bon mais ça n'empêche pas d' exister.*!

Kaj naj še rečem na to? Mar že ni vse dovolj zgovorno?

In kdo je sedaj kriv za tuje napise, reklame ipd.? Velik del odgovornosti naj si na pleča optrajajo gospod Denis Poniž, gospod Ciril Zlobec, gospod Jože Pogačnik, gospod Saša Vuga in še vsi drugi, ki jih na ta list ne bi mogel spraviti, tudi če bi si jih želel.

Verjemite mi, da na svet nisem prijokal z mislijo, da je tuj jezik vreden nekaj več kot moj, materin. A zakaj sem potem menil, da je *Lingua mensque libera* več vredna od Svobode mišljenja? Menim, da mi mati tega nikakor ni mogla privzgojiti. Pač, ona mi je te izraze morala razlagati. Ona mi res ni pravila, ko sem jo zrl s svojimi jokavimi očmi in jo pljuval po obrazu: *Linea alba, Gregec. Linea alba*.

Torej mi je moralo biti vse skupaj pridobljeno v času mojega izobraževanja. Tudi v vrtcu mi še niso grenili življenja z *linea albani* in tudi v osnovni šoli jih niso omenjali.

Verjemite mi, gospod Poniž, da tisti, ki si izmišljajo imena podjetij, kot so Dairy Queen, Commerce in podobno, šolanja še niso zaključili v osmem razredu. Navadno čujem ravno od tistih, ki so v kruti svet res odšli že tam pri petnajstih letih, najbolj pristno slovenščino, brez primesi kakršnihkoli latinskih in drugih izrazov.

A v srednji šoli se začne plesati na drugačno glasbo. Tam se tisti naš priljubljen izrek: več znaš – več veljaš, spremeni v: več tujk (!) znaš – več veljaš!

Da, da. In pobiramo jih (tujke namreč) ravno od takih, kot ste vi, gospod Poniž. Če bom jutri pri slovenskem jeziku uporabil v kakšnem eseju vaš: *The rest is silence, je rekel Hamlet*, mi odlična ocena nedvomno ne uide.

Verjamete? In mar ne bi bil logičen zaključek iz takega primera: več govori v tujih jezikih, bolje te bodo ljudje spoštovali (in manj razumeli).

In tako bi naslednji esežek vseboval pol latinskih, angleških in francoskih izrazov, druga polovica pa bi bila v neki polomljeni in ničvredni slovenščini.

Nadalje bi po šolanju želel odpreti kakšno majhno podjetje in zaradi mojega življenjskega rekla bi podjetje nosilo ime: *Bad ware* (slaba roba). In obogatel bi najbrž že po enem letu...

Zatorej pomnite, kaj vam pravim; kakor je bil za prvo svetovno vojno vzrok nemški in avstro-ogrski apetit po ekonomski in politični prevladi nad ostalimi zemljami, povod pa uboj Franca Ferdinanda v Sarajevu, tako je vzrok za to »samopotujčevanje« pisanje in brezkoristna uporaba tujk in tujih citatov naših piscev (ni res, da samo književnikov), povod pa geslo Evropa zdaj!

Ker pa so pisatelji in drugi pisci vsi pametni možje, verjamem, da bodo znali rešiti tudi ta problem.

Le drobec namig, morda: pod tujim pragom niste pozabili pomesti...

Slovenj Gradec, 20. 5. 1993